

8
1575101

Ю.О. ХРАМОВ

ІСТОРИЧНА ФІЗИКА
УКРАЇНИ

У монографії вперше розкрито історію розвитку фізики в Україні в світовому та суспільно-політичному контекстах у ХVІІ–ХХ ст. Висвітлено її передісторію, передумови формування в ній сучасної фізики як фундаментальної науки, створення фізичних інститутів, показано їх пріоритетні та фундаментальні результати. Наведено провідні фізичні школи, дано історико-науковий аналіз формування й розвитку шкіл, створених Л.В. Шубниковим, Л.Д. Ландау, М.М. Боголюбовим, О.І. Ахієзером, І.М. Ліфшицем, К.Д. Синельниковим, А.О. Слуцкіним, В.Є. Лашкарьовим, С.І. Пекарем, Н.Д. Моргулісом, Г.В. Курдюмовим, А.Ф. Прихотько, О.С. Давидовим, О.Г. Ситенком та В.Г. Бар'яхтаром, їхній внесок у вітчизняну й світову науку, зокрема ключові результати. Реконструйовано творчі портрети засновників цих шкіл із широким використанням спогадів і характеристик їх учнів і колег.

У науковий оборот введено чимало нових фактів та уточнень з історії фізики України, а також забутих і малознайомих імен фізиків.

Призначена для всіх, хто цікавиться історією вітчизняної науки й культури.

ЗМІСТ

Передмова.	3
Вступ	7
Передісторія фізики України, або період нагромадження в ній фізико-математичних знань (XVII–XVIII ст.)	27
Класична фізико-математична наука наприкінці XVI – XVIII ст. (світовий контекст)	27
Фізико-математичні знання в Україні в XVII–XVIII ст.	31
Фізика в Україні у XIX – на початку XX ст.	48
Світова фізика в розглядуваний період	48
Інституалізація вищої освіти в Україні в XIX – на початку XX ст. та фізика в установах вищої школи.	54
Фізичні дослідження в Україні в 20-х роках XX ст.	75
Суспільно-політичний контекст	75
Світова фізика в першій чверті XX ст.	79
Реформа вищої школи і науки України	91
Фізичні дослідження в Україні в 20-х роках XX ст. на науково-дослідних кафедрах фізики	92
Становлення сучасної фізики в Україні в 30-х роках XX ст.	122
Суспільно-політичний контекст	122
Перехід в Україні до нової організаційної форми науки – науково-дослідного інституту	126
Становлення фундаментальних наук та їх застосувань в Україні в 30-і роки XX ст.	129
Світова фізика в 30-х роках XX ст.	129
Організація Українського фізико-технічного інституту в Харкові, його становлення й розвиток (1928–1938)	135
Організація Науково-дослідного інституту фізики в Києві та його робота в 1929–1938 рр.	154
Заснування Дніпропетровського фізико-технічного інституту та його діяльність	160
Науково-дослідний інститут фізики Одеського університету	160
Друга світова війна в історії СРСР та України (1939–1945)	162
Суспільно-політичний і військовий контексти	162
Світова фізика в 1939–1945 рр.	168
Фізика в Україні в розглядуваний період.	177
Післявоєнне десятиліття в історії СРСР та України (1945–1955)	181
Суспільно-політичний контекст	181

Створення атомної бомби в СРСР (1949)	185
Створення водневих бомб у СРСР (1955) і США (1956)	192
Ракетобудування в США і СРСР (1945–1955)	200
Світова фізика в 1945–1955 рр.	206
Фізика України в 1945–1955 рр.	212
СРСР та Україна в період «відлиги» (1956–1964)	220
Суспільно-політичний контекст	220
Світова фізика в ці роки	228
Фізика в Україні в розглядуваний період	236
Період «застою» в СРСР та Україні (1965–1984)	252
Суспільно-політичний контекст	252
Світова фізика в цей період	261
Фізика України в 1965–1984 рр.	277
Період перебудови в СРСР та Україні (1985–1991)	298
Суспільно-політичний контекст	298
Світова фізика в цей період	308
Фізика в Україні в 1985–1991 рр.	312
Період Незалежної України (з 1992 р.)	315
Суспільно-політичний контекст	315
Провідні фізичні школи України (у фундаментальних науках)	322
Харківська школа низькотемпературної фізики	328
Школа Л.В. Шубникова	338
Школа Б.Г. Лазарева	338
Школа Б.І. Веркіна	344
Школа О.О. Галкіна	350
Харківська школа теоретичної фізики	355
Школа Л.Д. Ландау	355
Школа О.І. Ахієзера	364
Школа І.М. Ліфшица	373
Радіофізична школа А.О. Слуцькіна	385
Школа з фізики рідин В.І. Данилова	392
Школа з фізичної електроніки Н.Д. Моргуліса	399
Школа експериментальної фізики К.Д. Синельникова	408
Школа низькотемпературної спектроскопії А.Ф. Прихотько	420
Київські теоретичні школи	428
Школа М.М. Боголюбова	428

Школа С.І. Пекара	438
Школа О.С. Давидова	450
Школа О.Г. Ситенка	459
Школа В.Г. Бар'яхтара	460
Київська металознавча школа	464
Школа В.Є. Лашкарьова	473
Післямова	480